

Hatice KÖRSULU*

Kappadokia Komana'sı Geç Roma Seramikleri

Abstract: Comana in Cappadocia is considered to be one of the important temple states of ancient Anatolia. Today, Comana is situated near Şarköy in the Tufanbeyli district of Adana province. This article focuses on late Roman pottery discovered during a survey conducted in Şarköy and the surrounding area in 2002. The earliest ceramics finds from Comana date back to the mid fourth century BC. It is believed that there had been a continuous settlement in the Hellenistic and Early Roman periods; there was also a local ceramics production in the city. Ceramics (such as bowls, plates and amphorae) from the late Roman period of Comana are scarce. Imported ceramics have not been found to date. The peculiar properties of late Roman shapes, the continuity of early Rome ornamental features and the corrupted production parts suggest that the local ceramics production continued into the late Roman period. As a matter of fact, the ceramic artifacts as well as the epigraphic data and the archi-tectural remains suggest that life in Comana continued until the 7th century.

Keywords: Comana; Cappadocia; Late Roman Period; pottery; *terra sigillata*; local production.

Kappadokia Komana'sı, bugün Kayseri'nin aşağı yukarı 85 km güneydoğusunda, Adana'nın Tufanbeyli İlçesi'ndeki Şarköy'e lokalize edilmektedir (Harita 1). Hellenistik Dönem'de Anadolu'daki önemli tapınak devletleri arasında sayılmaktadır. Komana'nın savaş ve zafer tanrıçası Enyo-Ma kültüyle ünlü olduğu ve burada rütbe olarak Kappadokia krallarından sonra gelen yüksek rahiplerin hüküm sürdüğü bilinmektedir.¹ Kappadokia Kralı Archelaos I döneminde Hierapolis adıyla yeniden kurularak bir kent kimliği kazanmıştır. Daha sonra bölgedeki diğer kentler olan Venasa ve Tyana ile birlikte Bizans Dönemi'nde yeniden Komana olarak adlandırılmıştır.² Bizans kaynaklarında yerleşimdeki Artemis, yani Ma Tapınağı'nın da kiliseye çevrildiği aktarılmaktadır.³

Komana'da en erken epigrafik buluntular, Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk dönemine aittir. Bunlar arasında az miktarda da Hıristiyanlık Dönemi mezar yazıtları ve stelleri tespit edilmiştir.⁴ Komana'da bugüne kadar yapılan ilk ve tek kazı çalışması ise 1967'de Harper ve Bayburtluoğlu'nun yaptıkları kısa süreli çalışmalarıdır. Ala Kapı olarak tanımlanan Roma tapınağı ve Kırık Kilise olarak adlandırılan mezar, kentin en bilinen yapılarıdır ve her iki yapının da Bizans Dönemi'nde kiliseye çevrildikleri önerilmektedir.⁵ Bu yapılar dışında kentte başka kilise kalıntılarında da söz edilmekte, bununla birlikte Şarköy merkezinde Orta Tomas Tepe'de ise kentin önceki dönemleri yanında Bizans Dönemi katmanları ve duvar temellerinden bahsedilmektedir.⁶

Makalenin konusu, Şarköy ve çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında ele geçmiş olan Geç Roma dönemine ait seramiklerdir. Seramik malzeme genel olarak Şarköy ve çevresinde, Kappadokia Komana'sı sınırları içine dahil oldukları önerilen Orta Tomas Tepe, Çatal Tepe, Kavak Tepe/Ortak Bahçeler, Apa-

---

* Yrd. Doç. Dr. Hatice Körsulu, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Karaman – TR (hkorsulu@gmail.com).

¹ Hild – Restle 1981, 208; Baz 2007, 15.

² Hild – Restle 1981, 63–64.

³ Hild – Restle 1981, 208; Baz 2007, 15; Çapar 1995, 598.

⁴ Körsulu 2011, 22–35.

⁵ Harper-Bayburtluoğlu 1968a, 149–158; Harper-Bayburtluoğlu 1968b, 107–112.

⁶ Ünal-Girginer 2007, 56.

lak Tepe, Osman Pınarı, Parsık Tepe ve Kıçıkırık Yazısı'ndan elde edilmiştir (Harita 2).⁷ Ancak Geç Roma buluntuları, Hellenistik ve Erken Roma buluntularının yoğun olarak ele geçtiği Orta Tomas Tepe, Çatal Tepe ve Kavak Tepe/Ortak Bahçeler'den ele geçmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan seramiklerle kentten Geç Roma Dönemi kap tipolojisi, bunların kronolojisinin ortaya çıkarılması ve diğer buluntular da göz önünde bulundurularak seramiklerle kentten Geç Dönem kronolojisinin tespiti hedeflenmiştir. Ayrıca kentte Hellenistik Dönem'den itibaren tespit edilen yerel üretimin Geç Roma dönemindeki devamlılığı aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Kapların Genel Özellikleri

Kappadokia Komana'sı Geç Roma Dönemi kapları kaseler, tabaklar ve *amphoralardan* oluşmaktadır. Kapların kil, astar ve bezeme yapılarıyla, kentten Hellenistik ve Erken Roma geleneğini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Kentin sarımsı kırmızı,⁸ kırmızı ve açık kırmızı tonlar,⁹ kırmızımsı sarı,¹⁰ kahverengi ve tonları¹¹ ile yeşilimsi gri¹² kil grupları, yoğunluk sıralamasını da gösteren bu düzende Geç Roma kaplarında da aynı şekilde tespit edilmiştir. Geç Roma dönemi kaplarında kil ince ve sıklıdır. Bazı örneklerde gözeneklidir. Az veya çok ince kalker, kum ve mika katkıdır ve çoğu parçada mika altın sarısı rengindedir. Tek örnekte şamot tespit edilmiştir. Sadece dört parçadan oluşan *amphoralarda* mika nadirdir. İrili ufaklı kalker ve taş vardır ve taş katkısı yoğundur.

Çeşitli astar renkleri tespit edilmiştir. Tek örnek, gri-siyah astarlıdır (Kat. No: 2). Üç örnek, Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi kapları gibi koyu kırmızı astarlıdır (Kat. No: 1, 5–6). İki örnek, kırmızı-kahverengi astarlıdır ve siyah ek boya vardır (Kat. No: 3–4). Bunların dışında kapların çoğunluğu ince, açık kırmızı astarlıdır ve bunlar genellikle dışta beyaz-krem renkte kalın bant bezemelidir. Bir örneğin içi açık kırmızı, dışı krem rengi astarlıdır (Kat. No: 16). Bir örneğin içi açık kırmızı, dışı krem rengi astarlıdır ve içte astar üzerine fırça ile ince krem rengi bantlar çekilmiştir (Kat. No: 21). Bir örnek, dışı devetüyü rengi astarlıdır, içi beyaz/krem rengi astar üzerinde siyah ve kırmızı bantlar vardır. Birkaç örnekte ise içte ve dışta krem rengi astar uygulamasına işaret eden boya kalıntıları vardır (Kat. No: 20, 22–23).

Komana'da seramik malzemeyle birlikte çok sayıda hatalı üretim parçaları da ele geçmiştir. Bunlar arasında bazı örneklerin özellikle Hellenistik ve Erken Roma dönemlerine ait kap tipleri olduğu tespit edilebilmiştir. Çoğu ise pişirim sırasında çeşitli şekilde deformasyona uğramış örneklerdir. Yüzey araştırmalarında kentte bununla bağlantılı olarak bir atölye veya seramik fırınına dair herhangi bir veri tespit edilmemiştir. Ancak bu hatalı üretim örnekler, kapların form ve astar-bezeme karakteristiği ile birlikte Hellenistik ve Roma dönemleri boyunca Komana'daki yerel üretimin önemli bir göstergesidir (Res. 1–2).

Kap Grupları

Kaseler

Form 1 (Kat. No: 1): Düz, basit ağız kenarlıdır. Gövde dışta kaideye kadar düz devam etmektedir. İçte ise gövdede bir açığı yapmaktadır. Komana'da tek örneği tespit edilen bu kâsenin içi-dışı koyu kırmızı astarlıdır. İçte ve dışta astarı üzerinde siyah boyalar vardır.

Komana'nın bu tipi, Hayes Form 52 ile benzerlik göstermektedir. Hayes, bu tipin Form 5'in geç kop-yasına benzer olduğunu, ancak alt bölümü ile farklılık gösterdiğini, bu iki form arasında direkt bir bağ-

⁷ Girginer 2004, 313–314.

⁸ Munsell'e göre 5YR 5/6 ve 5/8.

⁹ Munsell'e göre 2,5YR 5/6, 5/8, 6/8, 10R 5/6, 5/8.

¹⁰ Munsell'e göre 7,5YR 6/6, 5YR 6/6, 6/8.

¹¹ Munsell'e göre 7,5YR 5/4, 10YR 5/4, 5YR 5/4.

¹² Munsell'e göre Gley 1 5/1, 4/10Y, 5/5BG, 6/; Gley 2 5/5 BG, 5/5 PG; 5YR 3/1, 4/1.

lanıtı kurmanın olası olmadığını söylemiştir. Bu formun kronolojisi için ise prototipini ve Hadrian kontekstini göstermiştir.¹³

Hayes'in Atlante'de bu form grubunu oluşturan tek örneği Paphos'tan ele geçmiştir. Hayes, burada Oda HΦ kontekstinin taban seviyesinden ele geçen bu örnek için M.S. erken 2. yüzyıla ait olabileceğini önermiştir.¹⁴ Komana örnekleri form profili ile Paphos örneği birebir aynı tiptedir. Ancak Komana örnekleri gövde üst ve alt bölümü ile oldukça ince yapılı kaplardır. Dudak kenarı aşağıya doğru kalınlaşmakla birlikte oldukça ince cidarlıdır. Aynı şekilde kaidesi de Paphos örneğine nazaran ince, narin yapılıdır.

Bu tip benzer profilli kaseler Tarsus'tan ele geçmiştir. Jones, bu kapları, aşağı yukarı küresel gövdeli ve basit halka kaideli kaseler olarak tanımlamıştır. Ancak Roma Pergamon kapları içinde ele alınan Tarsus'tan bu tiplerin iki örneği, M.S. geç 1. yüzyıl– erken 2. yüzyıla tarihlenen 6 numaralı basamak açmasından ele geçmiştir. Bir örnek, M.S. geç. 2. yüzyıl ile 3. yüzyılın hemen hemen tümüne ait olduğu belirtilen kanalizasyon veya su yolu kontekstinden gelmiştir. Bunların dışındaki örneklere ise höyükte stratigrafi dışında rastlanmıştır.¹⁵ Komana'nın bu kaseleri, Tarsus'tan özellikle M.S. geç 2. yüzyıl– 3. yüzyıl kontekstinden gelen 398 numaralı ve stratigrafi dışından gelen 402 numaralı örnekleri ile yakın profilli kaplardır. Gövdedeki açılı profili ile aynı tipte kaselerdir.

Komana'nın bu tipi ile çok yakın profilli kaseler, Sagalassos Kırmızı Astarlı Kapları'nda bulunmaktadır. Bunlar Sagalassos'un 1B101 tipi kaseleridir. Poblome, bu kâse formunun, DSA serisinde Atlante'de Hayes'in Form 5'i ile paralel olduğunu, Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nda ise Hayes Form 50A ile paralel tipler olduğunu söylemiştir. Bunların Sagalassos'ta M.S. 3. ve 4. yüzyılın ilk yarısında çok popüler olduğunu ve bu varyasyonun M.S. 3. yüzyıldan önce geldiğini ve M.S. 4. yüzyıldan sonra arttığını dikkate aldıklarını belirtmiştir. Bu Sagalassos kaselerinin karşılaştırma örneklerini oluşturan Afrika Kırmızı Astarlı Kap formlarının M.S. 2. yüzyılın sonu ile 4. yüzyılın sonu arasında tarihlendiğini ve Sagalassos örneklerinin de bu tarih dizisini doğruladığını söylemiştir.¹⁶ Komana'nın bu tiplerinin gövdesi, Paphos örneğinde olduğu gibi Sagalassos örneklerinden de daha ince yapılıdır. Ancak Sagalassos'un burada tanımlanan özellikle 9 numaralı kasesinin gövde profili Komana örnekleri ile benzer bir profil göstermektedir. Komana'nın bu tipinin kaide profilinin ise Sagalassos örnekleri ile çok yakın olduğu görülmektedir. Aynı şekilde ince narin yapılı kaide profili gösteren örnekleri bulunmaktadır.

Komana'dan bu tek örnek, karşılaştırma örnekleri ile paralel olarak M.S. geç 1. yüzyıl ile M.S. 4. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Form 2 (Kat. No: 2–7): Düz ağız kenarlı kaselerdir. Gövdesi küresel bir form göstermektedir. İçte bir çentik şeklinde profil yapmaktadır. Tip, bu formu ile karakteristiktir. Basit halka kaidelidir. Form 1 ile benzerdir. Ancak Form 1, gövdede keskin bir açılı yapmaktadır. Bu kâseler ise iç tarafında yer alan çentigi ile hafif kalınlaşarak devam etmektedir.

Komana'dan bu tiplerin Kat. No: 2'de tanımlanan örneği, mat siyah astarlıdır ve içte tondosunda merkezde kabartma tarzında bir çiçek motifi bulunmaktadır. Kat. No: 3'ün içi-dışı kahverengi-kırmızı astarlıdır. İçte ve dışta ağız kenarında kalın bir bant görünmektedir. Ayrıca içte çentik geçişinde ince siyah bir bant vardır. Kat. No: 4'ün içi-dışı kırmızı-kahverengi astarlıdır. İçte ve dışta ağız kenarında düzensiz siyah bir bant vardır. Kat. No: 5 ve 6'nın içi-dışı koyu kırmızı astarlıdır. Yalnız gövde ve kaidenin bir bölümü korunmuş olan Kat. No: 7'nin dışı açık kırmızı renkte astarlıdır. İç tarafında ise gövdede bir adet siyah ve bundan sonra kırmızı ve krem rengi kalın bantlar bulunmaktadır.

¹³ Hayes 1985, 38, Tav. VI, 21.

¹⁴ Hayes 1991, 36, Fig. XVII, 17.

¹⁵ Jones 1950, 243, fig. 193, 402

¹⁶ Poblome 1999, 289, 293, 305, Fig. 19, 1–10.

İçte gövdesindeki çentiği ile karakteristik bir form olan Komana'nın bu kapları için tam bir karşılaştırma örneği tespit edilememiştir. Ancak bunlar, gövdesindeki çentiği dışında, ağız ve gövde yapıları ile olasılıkla Form 1'in bir varyasyonu olmalıdır. Keza Komana'nın bu kapları, Poblome'un Sagalassos 1B101 tipi ile karşılaştırdığı Afrika Kırmızı Astarlı Kaplarının Hayes Form 50 tipi ile yakın görünmektedir.

Hayes Form 50, düz dudak kenarlıdır ve düz devam eden gövdesi hafif bir kavisle tabanına geçmektedir. Düz tabanlı geniş tabaklardır. Çok küçük ince bir kaidesi vardır. "Thin walled" denen ince cidarlı kaplardır. Bunlar iki farklı tip varyasyonu ile birlikte M.S. 230/240–400 arasına tarihlenmiştir.¹⁷ Ancak Komana kapları, basit halka kaideli kâselerdir. Komana tiplerinin gövde yapısı aşağı yukarı bu tipler ile benzerlik göstermektedir. Ancak Komana kâseleri içte gövdedeki çentiği ile bu tiplerden ayrılmaktadır.

Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın tip serisi içinde Hayes Form 5, Komana'nın bu kâseleri gibi gövdesinde bir çentik ile geçişe sahip kâselerdir. Ancak dışa çekik ağız kenarlı bu kâselerin, gövdesi dışta da keskin bir dönüşe sahiptir. Bunlar aşağı yukarı M.S. geç 1. yüzyıl– 2. yüzyıl ortaları arasına tarihlenmiştir.¹⁸

Komana kâselerinin bu tipinin tam bir karşılaştırma örneği tespit edilememiştir. Kente özgü bir form olarak görünmektedir. Form 1 ile birlikte olasılıkla M.S. geç 1. yüzyıl– 4. yüzyıla ait kaplardır.

Form 3 (Kat. No: 8): Yüksek, dikey ağız kenarlı kâsedir. Keskin bir açılı ile gövdeye geçmektedir. Komana'dan bu kap, form tipi ile Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'ndan Hayes Form 14 ile benzerlik göstermektedir. Hayes Form 14, düz meyilli veya dikey duvarlı, meyilli taban ve küçük alçak kaidelidir. Çok veya az omurgalı ve bezemesiz kâselerdir. Hayes, yüksek kenarlı bu formu, üç varyasyona ayırmıştır: Tip A oldukça derin, kenarı dışa doğru meyilli, tabanı içte kavisli kâselerdir. Formun, en erken varyasyonudur. M.S. 2. yüzyıl ortaları önerilmiştir. Tip B, dikey kenarlı kâselerdir ve M.S. 2. yüzyılın 2. yarısına (160–200) tarihlenmiştir. Tip C ise alçak, içe doğru meyilli bir kenara sahiptir ve Form 18 ile karşılaştırılmıştır. Bu tip için ise M.S. geç 2. yüzyıl–erken 3. yüzyıl tarihi verilmiştir.¹⁹ Komana örneği, yüksek ve dışa doğru meyilli kenarı ile bu form grubunun A tipi ile daha benzer görünmektedir. Bunun yanında Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın bu formunun Tip C örnekleri gibi, Hayes Form 18 ile de karşılaştırılabilir. Bu çerçevede bu Komana kâsesi için M.S. 2. yüzyıl ortaları–erken 3. yüzyıl önerilebilir.

Form 4 (Kat. No: 9–10): İçte çekik kenarlı küçük kâselerdir. İnce, narin halka kaideli tiplerdir. Bu iki örnek için tam karşılaştırma örnekleri tespit edilememiştir. Ancak astar ve bezeme özellikleri Form 2 ve 3'deki kaplarla aynı karakteristiği göstermektedir. Aynı şekilde açık kiremit rengi astarlıdırlar ve ağız kenarlarında beyaz bir bant bulunmaktadır. Bu kapsamda olasılıkla bu tiplerle aynı türde kaplar olmalıdır ve Form 2 ve 3 ile paralel olarak M.S. 2. yüzyıl ortaları–erken 3. yüzyıla ait örnekler olmalıdır.

Form 5 (Kat. No: 11): Komana'da tek örnekle temsil edilen bu tip, dışa doğru uzantılı ağız kenarında dudak çengelli gibi bir form göstermektedir. Ağızdan kemer şeklindeki bir kavisle gövdeye geçmektedir. Kavisli derin bir gövdeye sahiptir. İçi-dışı kiremit rengi astarlıdır.

Komana'nın bu formu için tam bir karşılaştırma örneği tespit edilememiştir. Ancak genel karakteri ile Geç Roma Dönemi Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın Hayes Form 67–76²⁰ arasındaki tipleri ile akraba görünmektedir. Ağız profili tamamen farklı bir tip göstermekle birlikte bu Afrika kapları ile ilişkili bir yapı göstermektedir. Gövde yapısı ise bunlarla uyumlu bir şekle sahiptir.

Hayes Form 67–76 tipleri genel olarak M.S. 4. yüzyıl sonu– M.S. 5. yüzyıl sonlarına tarihlenmiştir. Komana kâsesi için bu form grupları arasında birebir bir karşılaştırma örneği tespit edilememekle bir-

¹⁷ Hayes 1972, 69–73, Fig. 12, Form 50.

¹⁸ Hayes 1972, 26–29, Fig. 2, Fig. 7, Form 5.

¹⁹ Hayes 1972, 40–41, Fig. 6, Form 14; Ayrıca bu tipin örnekleri için bakınız: Kenrick 1985, 345, Fig. 64, 608. 1–3.

²⁰ Hayes 1972, 112–125, Fig. 19–21.

likte Komana'dan bu kap, bu Afrika formlarının yerel, bölgesel üretim taklidi olmalıdır ve olasılıkla da bu tiplerle aynı tarihlere ait bir kaptır.

Tabaklar

Form 6 (Kat. No: 12–13): Düz kenarlı küçük tabaklardır. Ağız kenarından keskin bir açı ile gövdeye geçmektedir. 12 numaralı örneğin içte gövde geçişinde bir çentiği vardır ve tam profili gösteren tip meyilli bir gövde yapısına sahiptir. Gövdesi kısmen korunmuş olan 13 numaralı örneğinde meyilli bir gövde yapısına sahip olmalıdır. Kat. No: 13'ün açık kırmızı astarı üzerinde dışta dudak kenarında krem rengi kalın bir bant bulunmaktadır.

Bu Komana tabakları, Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'ndan Hayes Form 16 ile benzerlik göstermektedir. Bu tip, düz kenarı dışa doğru meyilli, keskin dönüşlü hafif meyilli şekilde devam ederek küçük narin kaide ile birleşmektedir. Bezemesiz küçük tabaklardır. Hayes, M.S. erken 2. yüzyıl kontektlerinde bulunmadığını belirttiği bu form grubu için M.S. 150–200 yılları arasını önermiştir.²¹ Kat. No: 12'de tanıtılan Komana örneği, Afrika kırmızı astarlı kaplardan, Form 16.16; Kat. No: 13 ise Form 16. 1 numaralı örnekler ile yakın profile sahiptir. Bunlar Afrika kırmızı astarlı kap serisinin bu form grubu ile paralel olarak M.S. 2. yüzyılın 2. yarısına ait kaplar olmalıdır.

Form 7 (Kat. No: 14–17): Form 6 ile benzer şekilde düz kenarlı, keskin gövde dönüşlü ve meyilli gövde yapısına sahip kaplardır. Yalnız ağız kenarları daha yüksek profilli ve sığ tabaklardır. Astar ve bezeme karakterleri ise aynıdır. Kat. No: 14–15 ve 17'nin açık kırmızı astarı üzerinde dışta dudak kenarlarında krem rengi bantları vardır. Dışta dudak kenarı üzerinde ve gövdesinde ikişer adet derin yivler bulunan 16 numaralı örneğin, içi açık kırmızı, dışı ise krem rengi astarlıdır.

Kat. No: 14–16, Hayes Form 18 tipi ile benzer profildedir. Hayes Form 18, alçak dik duvarlı, geniş, neredeyse düztabanlı ve dar, alçak ayaklı sığ tabaktır. M.S. erken 3. yüzyıla tarihlenmiştir.²² Komana örnekleri dik ve alçak kenarı ile bu Afrika formu ile benzer bir tiptir. Ancak Komana örneklerinin aynı şekilde meyilli gövdesinin, bu formun tersine derin bir profil gösterdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte aynı tipe ait kaplar olmalıdır. Kat. No: 17'de bu kapların bir varyasyonu olmalıdır. Komana'nın bu kapları da M.S. erken 3. yüzyıla tarihlenebilir.

Form 8 (Kat. No: 18–23): Yuvarlatılmış, topak şeklinde ağız kenarlı tabaklardır. Komana'nın sadece ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuş olan Kat. No: 18–21 arasında tanıtılan bu tip örnekleri, düz devam eden bir gövde yapısı göstermektedir. 20 ve 21 numaralı örneklerin cidarının alt bölümünün doğru bir dönüş yaptığı görülmektedir. Kat. No: 22 ve 23 ise tam profil gösteren birer örnektir ve içbükey bir profil gösteren gövde yapısı göstermektedir. Bu iki örnek, düz dipli tabaklardır.

Kat. No: 18, içi-dışı açık kırmızı astarlıdır ve dışta dudak kenarı üzerinde krem-beyaz kalın bir bant vardır. Kat. No: 19'un da dışta dudak kenarında krem-beyaz kalın bir bant bulunmaktadır. Kat. No: 20'nin ise içinde ve dışında yalnız krem rengi astar izleri görülebilmektedir. Kat. No: 21'in dışı krem rengi astar ile kaplıdır. İçi ise krem rengi ve açık kırmızı bant gibi görünen ince-kalın şeritler halinde astarlanmıştır. Kat. No: 22 ve 23'ün yüzeyleri deforme olmuştur. Kat. No: 22'nin içinde ve dışında krem rengi izler vardır. Kat. No: 23'ün ise dışta dudak kenarındaki krem rengi boyamanın olasılıkla bir bant şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Bu Komana örnekleri Geç Roma Dönemi seramiğinde Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın Hayes Form 99 ve 103B ile benzer profilli örneklerdir. Hayes, Form 99'u ağız ve gövde formundaki farklılıklar ve kronolojik olarak üç farklı tipe ayırmıştır. Bunlar aşağı yukarı M.S. 510–620 arasına tarihlenmiştir.²³ Form 103B de, Form 99 ile aynı şekilde yuvarlatılmış topak şeklinde bir ağız yapısına sahiptir. Ancak Form 99'un gövdesi düz, küresel bir profile sahip iken Form 103B'nin gövdesi, orta noktasında keskin

²¹ Hayes 1972, 41–42, Fig. 6, Form 16.

²² Hayes 1972, 43, Fig. 6, Form 18.

²³ Hayes 1972, 152–155, Fig. 28, Form 99.

denebilecek bir dönüş yapmaktadır ve hafif kalınlaşarak devam etmektedir. Form 103 için, aşağı yukarı M.S. 500 ile 6. yüzyılın 3. çeyreği önerilmiş ve M.S. geç 5. yüzyılda da bulunmuş olabileceği belirtilmiştir.²⁴

Bu tip Afrika Kırmızı Astarlı Kapları, Kenrick Tip B658 kâseleridir. Kenrick, Sidi Khrebish'den verilerin, bu form için M.S. 5. yüzyılın sonundan öncesini göstermediğini söylemiştir.²⁵

Nessana Form 11 bu tiptir. Baly, bu formun Roma-Bizans Dönemi kabı değilse Erken Bizans Dönemi'ne ait olduğunu ve Roma Dönemi'nde de bulunmasının olası olduğunu, ancak bunun için bir kanıtlarının olmadığını söylemiştir.²⁶

Riley, Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın Caesarea'nın en geç tabakasından fine kapların yüzde 11. 8'ini oluşturduğunu söylemiştir. Caesarea Hippodrome'de Hayes'in hem form 99 hem de form 103B tipi tespit edilmiştir. Form 99'un H3A tabakasından bir kaide parçası için M.S. geç 6.–erken 7. yüzyıl; H4A tabakasından ele geçen bir ağız kenarı örneği için M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı–7. yüzyılın ilk yarısını, bir kaide örneği için M.S. 6. yüzyılın 2. yarısını vermiştir. H4A tabakasından bir adet 103B örneğini ise M.S. erken 6. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmiştir.²⁷

Antiocheia Form 878'dir. Waage, bu tipin daha detaylı şekliyle beraber dış tarafı daha iyi düzeltilmiş gibi olanların, kronolojik olarak da listelenmiş örneklerinin depozitlerin kanıtları ile desteklendiğini söylemiştir. Bunların Geç Roma B kaplarının en yaygın tiplerinden biri olduğunu belirtmiştir.²⁸

Kelenderis'te Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın, M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği ile 7. yüzyılın ortaları arasında dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Hayes'in sınıflandırmasına göre, Form 99A ve B tipleri ele geçmiştir. Bunlar için M.S. 5. yüzyıl başları–6. yüzyılın ilk çeyreği arası önerilmiştir.²⁹

Williams, Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın Anemurium'un kap repertuarı içinde çok popüler olduğunu söylemiştir. Hayes'in sınıflandırmasında Form 99'u oluşturan bu tiplerden ise toplam 10 adet tespit edilmiştir. Bu form tipi için aşağı yukarı M.S. 475/500–575 tarihleri arası verilmiştir.³⁰ Williams, bu tipin başlangıçta M.S. 6. yüzyıl ve erken 7. yüzyıla tarihlendiğini ama bunun yeniden ele alındığını bildirmiştir. Hayes'in³¹ ve Fulford ve Peacock'un³² M.S. geç 5. yüzyıl ile 6. yüzyılın 3. çeyreği arasını önerdiğini aktarmıştır. Anemurium'dan örneklerin hiçbirinin bir tarihlleme önerisi sunabilecek sağlam bir kontekstten gelmediğini belirtmiştir. Ancak Johnson'un³³ da, Form 99 için diğer yerlerden daha erken bir tarihi, M.S. geç 3. yüzyıl–4. yüzyılı saptadığını haber vermiştir.³⁴

Perge Konut Alanı buluntuları içinde, Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın Form 99 ve 103B tiplerinin taklidi örnekler tespit edilmiş ve bunlar Hayes'in önerisi üzerinden tarihlendirilmiştir.³⁵

Konya-Karaman illeri yüzey araştırmalarından benzer profilli Çizim 34 örnekleri için M.S. 5.–6. yüzyıl tarihi; Çizim 35 için ise M.S. 2.–4. yüzyıl önerilmiştir.³⁶

²⁴ Hayes 1972, 157–160, Fig. 29, Form 103B.

²⁵ Kenrick 1985, 367–368, Fig. 68, 658, 1–4.

²⁶ Baly 1962, 288, Pl. XLVIII, 11.

²⁷ Riley 1975, 39–40 No. 49–50.

²⁸ Waage 1948, 50, Pl. X, 878.

²⁹ Tekocak 2006, 51–53, 102, Lev. 8, 54–55.

³⁰ Williams 1989, 38, 41–42, Fig. 19, 236–238.

³¹ Hayes 1980.

³² Fulford – Peacock 1984.

³³ B. L. Johnson, Pottery from Karanis: Excavations of the University of Michigan, Ann Arbor, 1981.

³⁴ Williams 1989: dipnot 14.

³⁵ Fırat 1999, 71–72, Lev. 42, 142–143.

³⁶ Bilgin 2004, 153–155, Çizim 34–35.

Amorium kazılarında aynı tipi gösteren ve olasılıkla yerel olduğu düşünülen M.S. 5. ve 6. yüzyıl Afrika Kırmızı Astarlı Kapları ile benzerlik gösterdiği önerilen malzemelerden söz edilmiştir. Bunlar arasında bir örnek, Hayes Form 99 tipi olmalıdır.³⁷

Ephesos Tetrogonos-Agora'dan küçük bir ağız-gövde parçası, M.S. 7. yüzyılın başına tarihlenmiştir.³⁸

İstanbul Saraçhane'deki kazılarda Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın bu tipleri, malzemesi direkt olarak kilise inşası ile bağlantılı olduğu belirtilen 14–17 depozitlerinden, soru işareti ile birlikte M.S. 526–527'ye ait olduğu önerilen depozit 14'ten ele geçmiştir. Bunun dışında ise 16 (M.S. 524–525?), 21 yakl. M.S. 550–580), 23 (M.S. erken 6. yüzyıl, birkaç parçası ise erken 7. yüzyıl) ve 24 (M.S. geç 6.–erken 7. yüzyıl) depozitlerinde bu tipe rastlanmıştır.³⁹

Atina Agora'sında Form 99'un örnekleri M.S. 6. yüzyıl ortasından gelmiştir. Geç bir örneği ise M.S. geç 6. yüzyıl–erken 7. yüzyıla tarihlenmiştir.⁴⁰ Form 103B tipi bir örnek için de M.S. 5. yüzyıl sonu–erken 6. yüzyıla ait olabileceği önerilmiştir.⁴¹

Kenchreai'da Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın en erkeni M.S. 267 ve en geçi M.S. erken 7. yüzyıla tarihlenmiştir. Kentte Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın çoğunlukla kırık, parçalar halinde örnekleri tespit edilmiştir. Genellikle kaide ve bunun baskılarından oluşan örnekleri korunmuştur. Form 99'un ise iyi korunmuş bir örneği gösterilmiş ve bu tipin Hayes tarafından Atina, Korinthos ve İstanbul ile diğer merkezlerden gelen verilerle M.S. 560–620 arasına tarihlendiği aktarılmıştır.⁴²

Stobi'de Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın hem ithal hem de bunun taklidi örnekleri ele geçmiştir. Form 99'un küçük bir ağız kenarı örneği tespit edilmiştir.⁴³ Bir adet ise bu tipin taklidi olan yerel üretim bir parça tespit edilmiş ve bu örnek M.S. 4.–5. yüzyıla verilmiştir. Tam profili korunmuş olan bu parça, yuvarlatılmış ağız kenarlı ve düz dipli bir tabaktır. Kırmızı astarlıdır. Dışı çift kat astarlıdır. İçte ise açık ve koyu astar bantları görünmektedir. M.S. 5. yüzyıl ortasına tarihlenmiştir.⁴⁴ Komana'nın Kat. No: 22–23'te tanıtılan örnekleri, ağız gövde profili ve düz dibi bakımından Stobi'den yerel üretim bu parça ile çok benzer bir tip göstermektedir.

Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın taklitleri olduğu anlaşılan Komana örnekleri, bu merkezlerden gelen verilerle M.S. geç 5. yüzyıl–erken 7. yüzyıllar arasına tarihlenebilir.

Amphoralar (Kat. No: 24–27)

Kappadokia Komana'sında üç adet *amphorayla* bir adet *amphora* kapağı tespit edilmiştir. Bunlar, Geç Roma Dönemi 1 "Late Roman 1" olarak tanımlanan *amphora* tipleri ile ilişkili örneklerdir.

Marsilya'daki örneklerden yola çıkan Bonifay ve Pieri tipolojik olarak bu *amphora* grubunu, LRIA ve B olmak üzere ikiye ayırmıştır.⁴⁵ LR1 *amphoraları*, dışa çekik yuvarlatılmış ağızlıdır. Dudak kenarı altında başlayıp gövdeyle omuzda birleşen oval kesitli yivli kulplara sahiptir. Gövdesi ovoiddir. Bir çıkıntı ile belirtilmiş basit diplidir. Genellikle bol kireç taşı ve kum katkılı az rafine edilmiş gözenekli bir kil

³⁷ Harrison 1993, 249–250, Şekil 6, 14.

³⁸ Gassner 1997, 148, Taf. 49, 599.

³⁹ Hayes 1992, 94–99, Fig. 33–36, 14. 5, 16. 1, Fig. 21.2, 23. 1, 24. 2.

⁴⁰ Hayes 2008, 80, 232, Fig. 36, 1153–1155; Agora'dan tipin bir örneği için bakınız: Waage 1933, 297–298, Pl. X, 163–164.

⁴¹ Hayes 2008, 232, Fig. 36, 1156.

⁴² Adamscheck 1979, 92, 96, Pl. 23, LRB 26.

⁴³ Anderson-Stojanovic 1992, 58, 169, Pl. 43, 377.

⁴⁴ Anderson-Stojanovic 1992, 127, 173, Pl. 126, 1076; Ayrıca bu tip örnekler için bakınız: Rodziewicz 1976, 37, Pl. 6, B 25; Kramer 2004, 206–207, Taf. 95–96, ARS 6–7; Jones 1950, Fig. 208, D; Wannagat 2006, Abb. 9, PQ27, 8; Kaya 2007, Lev. 17, 63, Lev. 19, 72; Hayes 1978, 26, Fig. 2, 79; Hayes 1976, Fig. 3, 30; Fulford – Peacock 1984, Fig. 16, 39. 7–8, Fig. 20, 64. 2, 65, 1; Riley 1981, Fig. 4, 3–5, Fig. 5, 9–22.

⁴⁵ Bonifay – Pieri 1995, 108.

yapısına sahiptir. LR1A tipi, 4–8 cm arasındaki ağız çapı ile dar boyunlu, omuzda genişleyen ve kaideye geçişte daralan ovoid gövdeli, omuz genişliği ile bağlantılı olarak geniş bir açıyla gövdeye birleşen yivli kulplara sahip örneklerdir. LRB tipi, 10–12 cm arasında ağız çapına sahiptir ve boynun genişlediği ve kulpların boyunda birleştiği noktada ayırt edici bir çıkıntının olduğu görülmektedir. Bu çıkıntı, LR1B tipinin karakteristik özelliğidir.⁴⁶ Ayrıca bu tipte gövde ovaldir ve buna bağlı olarak da kulpları daha dik bir açıya sahiptir.⁴⁷

Kat. No: 24'te tespit edilen örnek, dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, dik uzun boyunludur. Boyundan yumuşak bir kavisle gövdeye geçmektedir. Çift kulpu kısmen korunmuştur. Ağız ve boyun bölümü korunmuş olan Kat. No: 25, dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Boynunda, dudak kenarı altında dışa doğru belirgin bir çıkıntı vardır. Bu çıkıntı ile paralel olarak içte içbükey bir form göstermektedir. Kat. No: 26, dışa doğru yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. 26 numaralı örneğinde boynu altında Kat. No: 25 gibi bir çıkıntısı vardır. Ancak bu tipte boyun düz devam etmektedir. Kat. No: 27 ise bir kapak örneğidir.

LR1 *amphoralar*ının üretim alanları, Anadolu'nun güney bölgelerinde saptanmıştır.⁴⁸ Kuzey Suriye Bölgesinde Seleukeia Pieria ve çevresiyle⁴⁹ Kilika Bölgesi'nde Korykos,⁵⁰ Elaiussa Sebaste,⁵¹ Soloi,⁵² Tarsus, Magarsos ve Aigai'da,⁵³ LR1 *amphoralar*ının üretimine dair fırın ve atık seramik tabakaları gibi kanıtlar ortaya koyulmuştur.

Lang, Atina *Agoras*ından ele geçen LR 1 *amphoralar*ında görülen ve Kıbrıs *modiusu* olduğu belirtilen *tituli picti*'den yola çıkarak, Kıbrıs Adasında LR1 formunun üretilmiş olabileceğini önermiştir.⁵⁴ Amathous, Kourion, Zygi-Petrini, Paphos ve Panayia Ematousa kentleri ise bu tipin Adadaki üretim merkezleri olarak gösterilmiştir.⁵⁵ Ancak şimdiye kadar yapılan araştırmalarda yalnız Zygi-Petrini ve Paphos'ta formun üretimi ispatlanmıştır.⁵⁶ Zygi-Petrini'de LR1A formunun üretimini gösteren küçük bir fırın tespit edilmiştir.⁵⁷ Paphos'ta ise fırınlarla birlikte atık çöplük tabakaları da ortaya çıkarılmıştır.⁵⁸

Rhodos Adasında, Apollakia'da yapılan yüzey araştırmasında, LR1 *amphoralar*ının üretimini kanıtlayan bir atölye tespit edilmiştir.⁵⁹

Bu merkezler dışında Mısır ve Tunus'ta, LR1 *amphoralar*ının taklitlerinin üretildiği anlaşılmıştır. Mısır'da St. Jeremia (Saqqara),⁶⁰ Baouit,⁶¹ Uyn Musa⁶² ve Kellia'da,⁶³ LR1 *amphoralar*ının B formuna ait

⁴⁶ Şenol 2003a, 82.

⁴⁷ Şenol 2000, 196–197.

⁴⁸ Empereur–Picon 1989, 224–248.

⁴⁹ Pieri 2005, 80, Fig. 38.

⁵⁰ Alkaç 2012, 332; Histria'daki *KwrŪkou* ethnikonlu amphora mühürü için bkz. Opait 2004, 295, Fig. 4.

⁵¹ Ricci 2007, 170; Ferrazzoli – Ricci 2007, 171; Burrigato et al. 2007, 690–691; Schneider 2008, 118–120; Ferrazzoli – Ricci 2009, 37, Fig. 6.

⁵² Autret et al. 2010, 203–207.

⁵³ Empereur–Picon 1989, 239, Fig. 18–19; Aigai üretimi LR1 *amphoraları*, E. Alkaç tarafından yayına hazırlanmaktadır.

⁵⁴ Lang 1976, 81, He 39.

⁵⁵ Jacobsen 2004, 145; Şenol 2009, 145–146.

⁵⁶ Demesticha 2003, 471–472, Fig. 1.

⁵⁷ Manning et al. 2000, 255.

⁵⁸ Michaelides 1996, 149.

⁵⁹ Empereur–Picon 1989, 242, Fig. 18.

⁶⁰ Ghaly 1992, 168, Fig. 16 a-b.

⁶¹ Marchand – Dixneuf 2007, 316, Fig. 21–23.

⁶² Ballet 2007, 625, Fig. 1–2.

⁶³ Pieri 2007, 615, Fig. 15.2.

taklit örnekler ele geçmiştir. Tunus'ta ise bu formun benzerleri, Henchir ech Chekaf yerleşiminde bulunmuştur.⁶⁴

LR1 *amphoralar*ının A ve B formunun geniş bir coğrafi alana dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Doğu Akdeniz'de Mısır ve Kartaca gibi tüketim merkezlerinde yoğun olarak ele geçmiştir.⁶⁵ Batı Akdeniz'de Hispania, İtalya Yarımadası, Gallia, Britannia ve İsviçre'de M.S. 5. ve 6. yüzyıllara ait kon-tekstlerde daha düşük oranlarda bulunmuştur. Tuna Nehri aracılığıyla Avrupa'nın iç bölgelerine ulaştırılmıştır. Batı Akdeniz'deki tüketim merkezlerinde M.S. 6. yüzyılda azalma göstermektedir. Kuzey Ege'deki merkezlerde ise M.S. 6. yüzyıl sonu–7. yüzyıl başlarına tarihlenen diğer *amphoralar*a oranla daha çok sayıda tespit edilmiştir.⁶⁶ LR1 *amphoraları*, Karadeniz'in batısındaki yerleşimlere de yoğun olarak ihraç edilmiştir.⁶⁷

LR1 *amphoralar*ının A grubunun en erken örnekleri, Kourion'da M.S. 365 yılındaki depremin kalıntıları arasındadır.⁶⁸ B formunun en erken örnekleri, M.S. 6. yüzyıldan önceye gitmemektedir.⁶⁹ Kartaca'da formun en erken örnekleri, M.S. 425 yıllarına tarihlendirilen Theodosius Duvarı'nın dolgusundaki kontekstte ve en geç örnekleri, M.S. geç 7. yüzyıla ait depozitte ele geçmiştir.⁷⁰ El Alamein'de A formuna ait örnekler, M.S. 5. ve 6. yüzyıllara verilmiştir.⁷¹ Mısır'ın Nil Vadisi'ndeki merkezlerde, yoğun olarak M.S. 5. yüzyıl sonu–6. yüzyıl başına tarihlenen tabakalarda bulunmuştur.⁷² Karadeniz'de LR1 *amphoralar*ının A tipi, M.S. 4. yüzyıl sonu–5. yüzyıl başlarına ve B tipi ise M.S. 5.–7. yüzyıl sonuna verilmektedir.⁷³ Alexandria'da LR1 *amphoralar*ının A formu, M.S. 5. yüzyıla⁷⁴ ve yoğun olarak ele geçen B örnekleri ise M.S. 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.⁷⁵ Tocra'da ise Kartaca'da olduğu gibi formun geç örnekleri, M.S. geç 7. yüzyıla ait kontekstte tespit edilmiştir. Kerameikos'taki LR1 *amphorası* M.S. 5. yüzyılın ilk yarısına verilmiştir.⁷⁶ Marsilya'da LR1 *amphoralar*ının A formu, M.S. 5. yüzyılın ilk çeyreğine ve B örnekleri, M.S. 6. yüzyılın sonu–7. yüzyılın başlarına tarihlenen kontekstlerde bulunmuştur.⁷⁷ M.S. 7. yüzyılın ortalarında, LR1 *amphoralar*ının Arap akınlarıyla birlikte ortadan kalktığı düşünülmektedir.⁷⁸

Komana'dan 24 numaralı örnek, LR1 *amphoraları* ile benzer tipte bir kaptır. Fakat formun hangi tip grubu olduğu anlaşılammamaktadır. Kat. No: 25 ve 26, LR 1B tipi ile benzerlik göstermektedir. Ancak bunlar, LR1B tipinin klasik örnekleri değildir. LR1 *amphoraları* çok sayıda farklı atölyelerde üretildikleri için, üretim merkezleri arasında form farklılıkları bulunmaktadır. Buna karşın her atölyenin *amphora* form gelişimi de henüz ortaya koyulmamıştır.⁷⁹ LR1 *amphoraları* içindeki tip grupları tam olarak tespit edilememekle birlikte Komana'dan bu *amphoralar*, LR1 *amphoraları* türünde, olasılıkla tipin bölgesel, yerel taklitleri olmalıdır ve LR1 *amphoraları* ile paralel olarak M.S. 5.–7. yüzyıllar arasına tarihlenebilir.

⁶⁴ Nacef 2007, 583, Fig. 3. 21–23.

⁶⁵ Newett – Jackson 2007, 402.

⁶⁶ Şenol 2003a, 84.

⁶⁷ Pacetti 1995, 278–279, Fig. 1.

⁶⁸ Riley 1982, 116.

⁶⁹ Şenol 2003a, 83.

⁷⁰ Riley 1981, 120.

⁷¹ Majcherek 1993, 217, Fig. 1, 20.

⁷² Şenol 2000, 200–201.

⁷³ Sazanov 1999, 265.

⁷⁴ Şenol 2003b, 203, Fig. 33.

⁷⁵ Şenol 2008, 116 dn. 43.

⁷⁶ Böttger 1992, 346, Taf. 101, 1–3.

⁷⁷ Bonifay–Pieri 1995, 108.

⁷⁸ Şenol 2003a, 83.

⁷⁹ Şenol 2009, 148.

Sonuç

Seramik buluntular, Kappadokia Komana'sındaki en erken arkeolojik verilerin M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına kadar geri gittiğini göstermiş, Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri boyunca kesintisiz bir yerleşimin olduğu anlaşılmıştır. Bu dönemlerde kentte yerel bir seramik üretiminin varlığı, önemli verilerle tespit edilmiştir.⁸⁰ Geç Hellenistik ve Erken Roma Döneminde, birkaç adet ithal *sigillata* parçası tespit edilmiştir.⁸¹ Bunun dışında kentin kendine özgü bir karakter gösteren yerel bir *sigillata* üretimi olduğu anlaşılmıştır.⁸² Kappadokia Komana'sı Geç Roma Dönemi kapları da, kentin geç dönem kronolojisini ve kentte devam eden seramik üretimini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Komana'da Erken Roma döneminde başlayan bazı kaplar, Geç Roma döneminde de devam etmiştir.⁸³ İthal kaplara rastlanmamıştır. Geç Roma Dönemi *sigillata* gruplarının tipik örneklerinin taklidi olduğu anlaşılan kâse ve tabaklar tespit edilmiştir. Bunların ilk örnekleri, M.S. geç 1. yüzyıl ile 4. yüzyıl arasına ait olan kâselerdir (Form 1–2, Kat. No: 1–7). M.S. 2.–3. yüzyılda bunlara yeni formlar katılmıştır (Form 3–4, 6–7, Kat. No: 8–10, 12–17). Bazı örnekleri M.S. 4. yüzyıla kadar devam eden bu tipler yanında Komana'da seramik malzeme M.S. 4. yüzyıl ile 7. yüzyıllar arasında da Geç Roma Dönemi'nin tipik örnekleriyle temsil edilmiştir (Form 5, 8, Kat. No: 11, 18–23). M.S. 7. yüzyıla kadar uzanan bu kaplar, form yapıları ile özellikle Afrika Kırmızı Astarlı Kapları ile yakın ilişkilidir. Aynı şekilde kaplardaki ince astar ve astarın kap yüzeyindeki görünümünün, Geç Roma kapları ile paralel bir durum olduğu söylenebilir. Ancak form gruplarının kendine has karakteristik yapıları ve kentin Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi *sigillata* kaplarından bilinen bant-bezeme kullanımı, bunların Komana'ya özgü tipler olduklarını göstermektedir. Hellenistik Dönemden itibaren takip edilen kil gruplarının Geç Roma tiplerinde de takip edilebilmesi bu durumu desteklemektedir. Kentte Hellenistik ve Erken Roma tiplerine ait, form grupları da tespit edilebilen çok sayıda hatalı üretim parça tespit edilmiştir. Az sayıda örnekten oluşan Geç Roma formu olduğu söylenebilecek herhangi bir hatalı üretim örnek bulunmamıştır. Ancak kentte önemli oranda tespit edilen hatalı üretim parçaların, kendine özgü karakteristik özellikler sergileyen Geç Roma kapları için de, yerel üretimin bir kanıtı olduğu söylenebilir.

Kentin en geç buluntularını oluşturan kâse ve tabaklar yanında, Komana'da varlığı tespit edilen önemli bir buluntu grubu, M.S. 5.–7. yüzyılın ortaları arasına tarihlenen Geç Roma *amphoralar*dır (Kat. No: 24–27). Geç Roma 1 *amphoralar*ından olduğu tespit edilen ancak tipin hangi grubuna ait olduğu anlaşılamayan bu *amphoraların*, LR1 türünün yerel örnekleri olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle bu *amphoralar* ve Geç Roma dönemi *sigillataların*ın tipik bir formu olan Form 8 altında değerlendirilen tabaklar, Komana'nın M.S. 5.–7. yüzyıllarına ait önemli buluntularıdır.

Sonuç olarak bu çalışma ile Komana'nın Geç Roma Döneminde epigrafik verileriyle paralel olarak az sayıda kap örneği tespit edilmiştir. Hellenistik ve Erken Roma Dönemlerinde görülen yerel seramik üretiminin Geç Roma evresinde de sürdüğü, epigrafik ve mimari buluntularla paralel olarak seramikler sayesinde, M.Ö. 4. yüzyılın ortalarına kadar geri gittiği tespit edilen Komana'daki yaşamın M.S. 7. yüzyıl içlerine kadar sürdüğü anlaşılmıştır.

Katalog⁸⁴

1. Fig. 1, 1a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 16,6 cm. Y: 4,3 cm. HR: 7,5YR 5/4 (brown) kahverengi. KM: İnce kalker, az mika, taşçık. Yüzeyde kalker patlakları vardır.

⁸⁰ Körsulu 2011, 278–295; Körsulu 2013, 265–268.

⁸¹ Körsulu 2011, Kat. No: 233–240; Körsulu 2013, 258–264, Kat. No: 102–109.

⁸² Körsulu, 2011, 278–295; Körsulu 2013, 183–186, 265–268.

⁸³ Körsulu 2011, 239–246, 390–398, Kat. No: 190–204; Körsulu 2013, 252–256, 288–289, Kat. No: 91–95.

⁸⁴ Katalogdaki kısaltmalar; AÇ: Ağz Çapı, KÇ: Kaide Çapı, Y: Yükseklik, HR: Hamur Rengi, KM: Katkı Maddesi.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz basit ağız kenarlıdır. Gövde dışta kavislidir. İçte ise bir kırılma yapmaktadır. Cıdarı ağızdan gövdeye doğru kalınlaşmaktadır. Dışta gövde üzerinde ince yivler vardır. İç-dışı koyu kırmızı (10R 4/8 (red) kırmızı) astarlıdır. İçte ve dışta astarı üzerinde siyah boyalar vardır.

M.S. geç 1. yüzyıl ile M.S. 4. yüzyıl.

2. Fig. 2, 2a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 15,4 cm. KÇ: 5 cm. Y: 5 cm. HR: Gley 1 5/1 (greenish gray) yeşilimsi gri. KM: Kalker, taşçık.

Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. Düz ağız kenarlıdır. Küresel gövdelidir. Gövde içte bir çentik yapmaktadır. İnce halka kaidelidir. Cıdarı içteki çentikle kalınlaşarak devam etmektedir. İç-dışı gri-siyah astarlıdır. İçte tondosunda merkezde kabartma tarzında bir çiçek motifi bulunmaktadır.

M.S. geç 1. yüzyıl-4. yüzyıl.

3. Fig. 3, 3a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 15,6 cm. Y: 3 cm. HR: 7,5YR 4/4 (brown) kahverengi. KM: Az kalker, mika, taşçık.

Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. Düz ağız kenarlıdır. Küresel gövdelidir. Gövde içte bir çentik yapmaktadır. İnce halka kaidelidir. Cıdarı içteki çentikle kalınlaşarak devam etmektedir. İç-dışı kahverengi-kırmızı astarlıdır. İçte ve dışta ağız kenarında kalın bir bant(?) vardır. İçte çentik geçişinde ince siyah bir bant vardır. Dışta gövde üzerinde yivler ve kalker patlakları bulunmaktadır.

M.S. geç 1. yüzyıl-4. yüzyıl.

4. Fig. 4, 4a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Genel.

AÇ: alınamadı. Y: 4,6 cm. HR: 5YR 5/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. KM: İnce yoğun kalker, mika, kum.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz ağız kenarlıdır. Küresel gövdelidir. Gövde içte bir çentik yapmaktadır. Cıdarı içteki çentikle kalınlaşarak devam etmektedir. İç-dışı kırmızı-kahverengi astarlıdır. İçte ve dışta ağız kenarında siyah ek boya vardır.

M.S. geç 1. yüzyıl-4. yüzyıl.

5. Fig. 5, 5a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: alınamadı. Y: 4,9 cm. HR: 7,5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. KM: Yoğun kalker, az kum ve şamot.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz ağız kenarlıdır. Küresel gövdelidir. Gövde içte bir çentik yapmaktadır. Cıdarı içteki çentikle kalınlaşarak devam etmektedir. İç-dışı koyu kırmızı (2.5YR 5/8 (red) kırmızı) astarlıdır.

M.S. geç 1. yüzyıl-4. yüzyıl.

6. Fig. 6, 6a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Genel.

AÇ: 5 cm. Y: 2,7 cm. HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı. KM: İnce kalker, kum, az mika.

Kaide ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Halka kaidelidir. Gövde içte bir çentik yapmaktadır. İnce halka kaidelidir. Kalın cıdarlıdır. İç-dışı koyu kırmızı astarlıdır. İçte ve dışta astar üzerinde siyah boya kalıntıları vardır. İçte tondosunda merkezde kabartma tarzında bir çiçek motifi bulunmaktadır.

M.S. geç 1. yüzyıl-4. yüzyıl.

7. Fig. 7, 7a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: alınamadı. Y: 4,9 cm. HR: 5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. KM: altın sarısı mika, gözenekli.

Gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. Gövde içte bir çentik yapmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışı devetüyü rengi astarlıdır. İçte beyaz boya üzerinde siyah ve kırmızı bantlar vardır.

M.S. geç 1. yüzyıl–4. yüzyıl.

8. Fig. 8, 8a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 19,4 cm. Y: 6,1 cm. HR: 10R 5/6 (red) kırmızı. Çekirdek: 5YR 5/1 (gray) gri. KM: İnce kalker, altın sarısı az mika. Kil ince ve sıkıdır.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz kenarı hafif meyillidir. Ağızdan gövdeye keskin bir geçiş yapmaktadır. İnce cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı astarlıdır. İçte ağız kenarında ince, dışta kalın beyaz-krem rengi bir bant vardır.

M.S. 2. yüzyıl ortaları–erken 3. yüzyıl.

9. Fig. 9, 9a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 11,6 cm. KÇ: 4,8 cm Y: 4 cm. HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı. KM: Kalker, altın sarısı az mika, ince kum. Kil gözeneklidir.

Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Gövde yuvarlaktır. Halka kaidelidir. İnce cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı astarlıdır. Dışta dudak kenarında beyaz-krem renkte kalın bir bant vardır.

M.S. 2. yüzyıl ortaları–erken 3. yüzyıl.

10. Fig. 10, 10a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Bahçeler.

AÇ: alınamadı. KÇ: 4 cm. Y: 5,5 cm. HR: 5YR 5/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. KM: Çok ince kalker, altın sarısı az mika, az kum.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Gövde yuvarlaktır. İnce cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı (10R 6/6 (light red) açık kırmızı) astarlıdır. Dışta dudak kenarında beyaz renkte kalın bir bant vardır.

M.S. 2. yüzyıl ortaları–erken 3. yüzyıl.

11. Fig. 11, 11a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas, Dölek-Genel.

AÇ: Alınamadı. Y: 5,4 cm. HR: 2,5YR 5/8 (red) kırmızı. KM: Kalker, mika, kum.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Kalın cidarlıdır. Dışta çekik ağız kenarında dudak çengelli gibi bir form göstermektedir. Ağızdan yumuşak bir kavisle gövdeye geçmektedir. Kavisli derin bir gövdeye sahiptir. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı kiremit kırmızısı (10R 5/6 (red) kırmızı) astarlıdır.

M.S. 4. yüzyıl sonu–M.S. 5. yüzyıl sonları.

12. Fig. 12, 12a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 15 cm. Y: 3,3 cm. KÇ: 6 cm. HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı. KM: Az kalker, taşçık.

Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. Düz, hafif meyilli kenarlıdır. Ağızdan keskin bir dönüş ile gövdeye geçmektedir. Düz devam eden gövdesi hafif meyillidir. İnce, narin halka kaidelidir.

Cidar ağız kenarında kalındır. Gövdede ise hafif incelmektedir. İçi ince kil renginde astarlıdır. Dışında ise kırmızı astar izleri vardır.

M.S. 2. yüzyılın 2. yarısı.

13. Fig. 13, 13a-b.

Buluntu Yeri: Kavak Yerleşim-Ortak Bahçeler.

AÇ: 23,8 cm. Y: 4,3 cm. HR: 10YR 5/3 (brown) kahverengi. KM: Kalker, altın sarısı az mika, kum.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz kenarı meyillidir. Ağızdan gövdeye keskin bir geçiş yapmaktadır. İnce cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı astarlıdır. Dışta ağız kenarında krem renkli kalın bir bant vardır.

M.S. 2. yüzyılın 2. yarısı.

14. Fig. 14, 14a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. Y: 4 cm. HR: 10R 5/6 (red) kırmızı. KM: Çok ince kalker, az mika, kum. Kil gözeneklidir.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz kenarı meyillidir. Ağızdan yumuşak bir kavisle gövdeye geçiş yapmaktadır. İnce cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı astarlıdır. Dışta dudak kenarında krem rengi kalın bir bant vardır.

M.S. erken 3. yüzyıl.

15. Fig. 15, 15a-b.

Buluntu Yeri: Şarköy-H. Ş. Evinin Arkası.

AÇ: Alınamadı. Y: 5 cm. HR: 10R 6/6 (light red) açık kırmızı. KM: Kalker, altın sarısı az mika, kum. Kil ince ve sıkıdır.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz kenarı meyillidir. Ağızdan gövdeye keskin bir geçiş yapmaktadır. Cidar, ağız kenarından hafif kalındır. Gövdede aşağıya doğru incelmektedir. Gövdenin alt bölümünde ince yivler vardır. İçi-dışı kil renginde astarlıdır(?). Dışta dudak kenarında krem-beyaz rengi kalın bir bant vardır.

M.S. erken 3. yüzyıl.

16. Fig. 16, 16a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Güney Etek.

AÇ: 19,2 cm. Y: 4,9 cm. HR: 2,5YR 6/8 (light red) açık kırmızı. KM: Kalker, kum. Kil ince ve sıkıdır.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz kenarı meyillidir. Ağızdan gövdeye keskin bir geçiş yapmaktadır. Cidar, ağız kenarından gövdeye doğru kalınlaşmaktadır. Dışta dudak kenarı üzerinde ve gövdede ikişer derin yiv vardır. İçi açık kırmızı, dışı krem rengi astarlıdır.

M.S. erken 3. yüzyıl

17. Fig. 17, 17a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. Y: 4,3 cm. HR: 10R 5/6 (red) kırmızı. Çekirdek: 5YR 5/2 (reddish gray) kırmızımsı gri. KM: Kalker, altın sarısı az mika, taşçık.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Düz kenarı meyillidir. Ağızdan gövdeye yumuşak bir geçiş yapmaktadır. İnce cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı astarlıdır. Dışta ağız kenarında krem-beyaz renkli kalın bir bant vardır.

M.S. erken 3. yüzyıl

18. Fig. 18, 18a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 25,6 cm. Y: 5,9 cm. HR: 5YR 5/8 (yellowish red) sarımsı kırmızı. KM: Yoğun ince kalker, altın sarısı çok az mika. Kil gözeneklidir.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Meyilli, düz gövde profillidir. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı astarlıdır. Dışta dudak kenarı üzerinde krem-beyaz kalın bir bant vardır.

M.S. geç 5. yüzyıl–erken 7. yüzyıl.

19. Fig. 19, 19a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. Y: 4,9 cm. HR: 2,5YR 5/8 (red) kırmızı. KM: Yoğun ince kalker, altın sarısı az mika, kum.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Meyilli, düz gövde profillidir. Cidarı ağızdan itibaren gövdede aşağıya doğru incelmektedir. Dışı açık kırmızı astarlıdır. İç yüzeydeki astarı tamamen kaybolmuştur. Dışta ağız kenarında krem-beyaz renkte kalın bir bant vardır.

M.S. geç 5. yüzyıl–erken 7. yüzyıl.

20. Fig. 20, 20a-b.

Buluntu Yeri: Kavak Yerleşim-Ortak Bahçeler.

AÇ: Alınamadı. Y: 5 cm. HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı. KM: İnce kalker, altın sarısı mika.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Meyilli, düz gövde profillidir. Kalın cidarlıdır. İçte ve dışta krem rengi astar izleri vardır.

M.S. geç 5. yüzyıl–erken 7. yüzyıl.

21. Fig. 21, 21a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 21,8 cm. Y: 4,3 cm. HR: 5YR 5/4 (reddish brown) kırmızımsı kahverengi. KM: İnce kalker, altın sarısı az mika, taş.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Meyilli, düz gövde profillidir. İnce cidarlıdır. İçi açık kırmızı, dışı krem rengi astarlıdır. İçte astar üzerine fırça ile ince krem rengi bantlar çekilmiştir.

M.S. geç 5. yüzyıl–erken 7. yüzyıl.

22. Fig. 22, 22a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Seramik Çukuru.

AÇ: 26,4 cm Y: 6 cm. KÇ: 19,6 cm. HR: 2,5YR 5/6 (red) kırmızı. KM: Kalker, mika, iri taş. Kil gözeneklidir.

Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. İçbükey bir gövde profiline sahiptir. Düz diplidir. Kalın cidarlıdır. Yüzeyi çok aşınmıştır. Ancak içte ve dışta ince krem astar izleri görülmektedir.

M.S. geç 5. yüzyıl–erken 7. yüzyıl.

23. Fig. 23, 23a-b.

Buluntu Yeri: Kavak Yerleşim-Ortak Bahçeler.

AÇ: 24,2 cm KÇ: 15, 6 cm. Y: 5,4 cm. HR: 2,5YR 5/6 (red) kırmızı. Çekirdek: 10YR 7/3 (very pale brown) çok soluk kahverengi. KM: İnce kalker, az mika, kum.

Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. İçbükey bir gövde profiline sahiptir. Düz diplidir. Cidar kaideye doğru incelmektedir. Kaideye tekrar kalın devam etmektedir. Yüzey aşırı derecede aşınmıştır. Dışta ağız kenarında krem rengi bant(?) vardır.

M.S. geç 5. yüzyıl–erken 7. yüzyıl.

24. Fig. 24, 24a.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Güney Etek.

AÇ: 13,2 cm. Y: 7,4 cm. HR: Kötu pişme nedeniyle tespit edilememiştir. KM: Yoğun kalker, irili ufaklı yoğun taş, mika.

Ağız-gövde ve kulpunun bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. Yüzeyinde siyah boyalar vardır.

M.S. 5–7. yüzyıl

25. Fig. 25, 25a.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 11 cm. Y: 5 cm. HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı. KM: Az kalker, yoğun taş.

Ağız ve boynunun bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Boynunda, ağız kenarı altında bir çıkıntı vardır. Kalın cidarlıdır. İç astarsızdır. Dışta krem rengi astar izleri vardır.

M.S. 5–7. yüzyıl.

26. Fig. 26, 26a.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 9,2 cm. Y: 5,4 cm. HR: 2,5YR 5/8 (red) kırmızı. KM: Kalker, taş.

Ağız ve boynunun bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Boynunda, dudak kenarı altında bir çıkıntı vardır. İnce cidarlıdır. İç-dışı krem rengi astarlıdır.

M.S. 5–7. yüzyıl.

27. Fig. 27, 27a.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

Y: 3,3 cm. HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı. KM: kalker, taş.

Kapak örneğidir. Kalın cidarlıdır. İç-dışı astarsız bırakılmıştır.

M.S. 5–7. yüzyıl.

Kaynakça

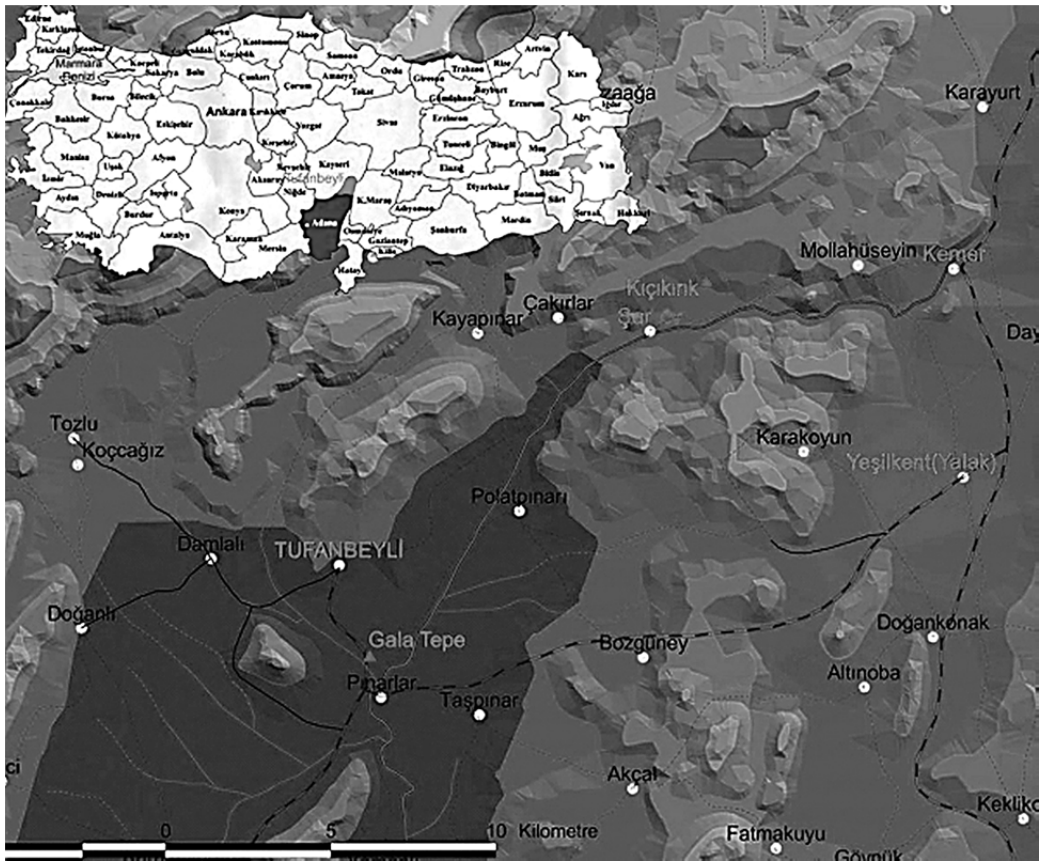
Adamsheck 1979	B. Adamsheck, Kenchreai Eastern Port of Corinth, IV. The pottery, Leiden 1979.
Alkaç 2012	E. Alkaç, Korykos (Kilikia) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LR 1 Amphoraları, Olba XX, 2012, 323–344.
Anderson-Stajanovic 1992	V. R. Anderson-Stajanovic, Stobi. The Hellenistic and Roman Pottery, Princeton 1992.
Autret et al. 2010	C. Autret – R. Yağcı – N. Rauh, Soli/Pompeipolis'te LRA 1 Amphora Fırın Alanı, Anmed 8, 2010, 203–207.
Ballet 2007	P. Ballet, Les Amphores, Kellia II. L'Ermitage Copte QR 195, 2. La Céramique, les Inscriptions, les Décors, IFAO 49, 2007, 92–93.
Baly 1962	T. J. C. Baly, The Pottery, şurada: H. I. Dunscombe (ed.), In Excavations at Nessana I, Princeton 1962, 270–311.
Baz 2007	F. Baz, Die Inschriften von Komana (Hierapolis) in Kappadokien, İstanbul 2007.

- Bilgin 2004 M. Bilgin, Konya-Karaman İlleri Hellenistik ve Roma Çağı Keramikleri, Konya 2004 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Bonifay – Pieri 1995 M. Bonifay, – D. Pieri, Amphores du Ve au VIIe s. A Marseille: Nouvelles Donnees sur la Typologie et le Contenu, JRA 8, 1995, 94–120.
- Böttger 1992 B. Böttger, Die kaiserzeitlichen und spätantiken Amphoren aus dem Kera-meikos, MDAI 107, 1992, 315–381, Taf. 96–102, Abb. 1–3.
- Burrigato et al. 2007 F. Burrigato – M. Nezza – A. F. Ferrazzoli – M. Ricci, Late Roman 1 Amphora Types Produced at Elaiussa Sebaste, şurada: M. Bonifay – J. C. Treglia (edd.), Late Roman Coarse Wares, Cooking. Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2, Marseille and Arles 13–16 April 2005, Oxford 2007, 689–700 (BAR IntSer 1662).
- Çapar 1995 Ö. Çapar, Yerli bir Anadolu Tanrıçası: Ma, DTCFD 37, Sayı 1–2, 1995, 583–598.
- Demesticha 2003 S. Demesticha, Amphora Productions on Cyprus during the late Roman Pe-riod, şurada: Ch. Bakirtzis, Actes VIIe Congrès International sur la Cérami-que Médiévale en Méditerranée, Thessaloniki 11–16 October 1999, Atina 2003, 469–476.
- Empereur – Picon 1989 J. Y. Empereur – M. Picon, Les Régions de Production d'Amphores Im-périales en Méditerranée Orientale, Anfore Romane e Storia Economica: un Decenio di Richerche, Rome 1989, 224–248 (Collection de l'Ecole Française de Rome 114).
- Ferrazzoli – Ricci 2007 A. F. Ferrazzoli – M. Ricci, Elaiussa Sebaste: Produzioni e Consumi di una Città della Cilicia tra V^e VIIe Secolo, şurada: M. Bonifay – J. C. Treglia (edd.), Late Roman Coarse Wares, Cooking. Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2, Marseille and Arles 13–16 April 2005, Oxford 2007, 671–688 (BAR IntSer. 1662).
- Ferrazzoli – Ricci 2009 A. F. Ferrazzoli – M. Ricci, Cilician Ceramic Production from Roman to Byzantine Age. New data from Elaiussa Sebaste, Olba XVII, 2009, 33–44.
- Fırat 1999 N. Fırat, Perge Konut Alanı Keramiği, İstanbul 1999 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Fulford – Peacock 1984 M. G. Fulford – D. P. S. Peacock, Excavations at Carthage: The British Mission. The Avenue du President Habib Bourguiba, Salamambo: The Pottery and Other Ceramic Objects from the Site, Vol. I, 2, Sheffield 1984.
- Gassner 1997 V. Gassner, Das Südtor der Tetragonos-Agora. Keramik und Kleinfunde, Viyana 1997.
- Ghaly 1992 H. Ghaly, Pottery Workshops of Saint-Jeremia (Saqqara), Cahires de la Ceramique Egyptienne 3, 1992, 161–171.
- Girginer 2004 K. S. Girginer, 2002 Yılı Adana İli ve Çevresi Yüzey Araştırmaları (Tufan-beyli) ve Kizzuwatna Araştırmaları I, AST 21/1, 2004, 311–324.
- Harper – Bayburtluoğlu 1968a R. P. Harper – İ. Bayburtluoğlu, Preliminary Report on Excavations at Şar, Komana Capadokia, in 1967, TürkAD 16.2, 1968, 107–112.
- Harper – Bayburtluoğlu 1968b R. P. Harper – İ. Bayburtluoğlu, Preliminary Report on Excavations at Şar, Komana Capadokia in 1968, AS 18, 1968, 149–158.
- Harrison 1993 R. M. Harrison, Amorium 1991, KST 14.2, 1993, 247–259.
- Hayes 1972 J. W. Hayes, Late Roman pottery, London 1972.
- Hayes 1976 J. W. Hayes, Pottery: Stratified Groups and Typology, şurada: J. H. Hum-phrey (ed.), Excavations at Carthage 1975: Vol. I, Tunis 1976, 47–123.
- Hayes 1978 J. W. Hayes, Pottery report–1976, şurada: J. H. Humphrey (ed.), Excavations at Carthage 1976: Vol. IV, Ann Arbor 1978, 23–98.
- Hayes 1980 J. W. Hayes, A Supplement to Late Roman Pottery, Londra 1980.
- Hayes 1985 J. W. Hayes, Sigillate orientali. Atlante delle forme ceramiche II. Ceramiche Fine Romana nel Bacino Mediterraneo (Tardo Ellenismo e Primo Impero) Enciclopedia dell'Arte Antica Classica e Orientale, Supp. 2, 1985, 1–96.

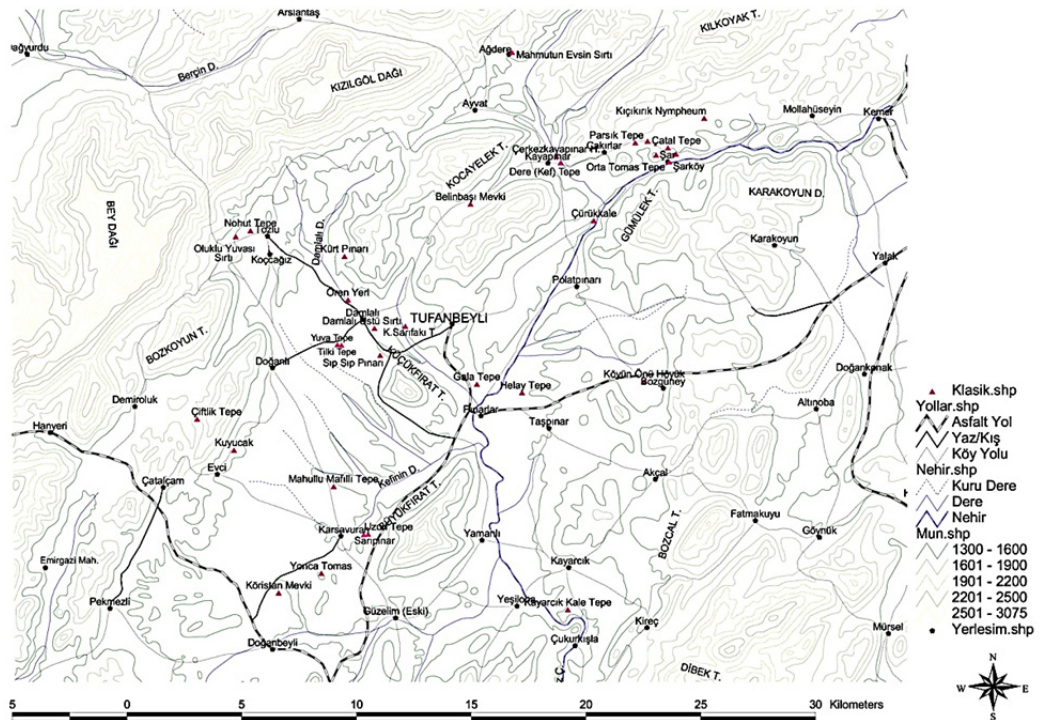

- Hayes 1991 J. W. Hayes, Paphos III. The Hellenistic and Roman pottery, Nicosia 1991.
- Hayes 1992 J. W. Hayes, Excavations at Saraçhane in İstanbul: The pottery, Princeton 1992.
- Hayes 2008 J. W. Hayes, Roman Pottery: Fine-ware Imports, Princeton 2008 (The Athenian Agora 32).
- Hild – Restle 1981 F. Hild – M. Restle, Kappadokien (Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandros), Viyana 1981 (TIB 2).
- Jacobsen 2004 K. W. Jacobsen, Regional Distribution of Transport Amphorae in Cyprus in the Late Roman Period, J. Eiring – J. Lund (edd.), Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens September 26–29 2002, Atina 2004, 143–148 (Monographs of the Danish Institute at Athens 5).
- Jones 1950 F. F. Jones, The Pottery, şurada: H. Goldman (ed.), Excavations at Gözlü Kule, Tarsus I, Princeton 1950, 149–296.
- Kaya 2007 İ. Kaya, Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Terra Sigillata ve Red Slip (Kırmızı Astarlı) Seramikler (1998–2004), Ankara 2007 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kenrick 1985 P. M. Kenrick, Excavations at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice), Vol III, Part 1: The Fine Pottery, Tripoli 1985 (Supplements to Libya Antiqua 5).
- Körsulu 2011 H. Körsulu, Kappadokia-Komanası Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri, Mersin 2011 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Körsulu 2013 H. Körsulu, Kappadokia-Komanası Sigillatları, Olba XXI, 2013, 181–313.
- Kramer 2004 N. Kramer, Gindaros: Geschichte und Archaeologie einer Siedlung im nordwestlichen Syrien von hellenistischer bis in frühbyzantinische Zeit, Rahden 2004 (Internationale Archaeologie 41).
- Lang 1976 M. Lang, Graffiti and Dipinti, Princeton 1976 (The Athenian Agora 21).
- Majcherek 1993 G. Majcherek, Roman Amphorae from Marina el-Alamein, Mitteilungen des Deutschen Archaeologischen Abteilung Kairo 49, 1993, 215–220.
- Manning et al. 2000 S. W. Manning – S. I. Monks – D. A. Sewell – S. Demesticha, Late Roman Type 1a Amphora Production at the Late Roman Site of Zygi-Petrini, Cyprus, RDAC, 2000, 233–256.
- Marchand – Dixneuf 2007 S. Marchand – D. Dixneuf, Amphores et Conteneurs Egyptiens et Importés du VIIe siècle apr. J.-C. Sondages Récents de Baouît (2003–2004), CCE 8, 2007, 309–343.
- Michaelides 1996 D. Michaelides, The Development of the Cypriote Economy from the Pre-historic Period to the Present Day, şurada: V. Karageorghis – D. Michaelides (edd.), The Economy of Cyprus during the Hellenistic and Roman Periods, Nicosia 1996, 139–152.
- Nacef 2007 J. Nacef, Nouvelles Données sur l'Atelier de Potiers de Henchir ech Chekaf (Ksour Essef, Tunisie), şurada: M. Bonifay – J. C. Treglia (edd.), Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2, Marseille and Arles 13–16 April 2005, Oxford 2007, 581–591 (BAR Int Ser 1662).
- Newett – Jackson 2007 L. Newett – M. P. C. Jackson, Hellenistic Ceramics and Lamps, şurada: N. Postgate – D. Thomas (edd.), Excavations at Kilisetepe 1994–98: From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia. Vol 1, Londra 2007, 379–430; Fig. 410–430 (British Institute At Ankara Monograph 30).
- Opait 2004 A. Opait, The Eastern Mediterranean Amphorae in the Province of Scythia, şurada: J. Eiring – J. Lund (edd.), Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens September 26–29 2002, Atina 2004, 293–308, (Monographs of the Danish Institute at Athens 5).
- Pacetti 1995 F. Pacetti, Appunti su Alcuni Tipi di Anfore Orientali della Prima età Bizan-

- tina Centri di Produzione, Contenuti, Cronologia e Distribuzione, L. Quilici – S. Quilici-Gigli (edd.), *Agricoltura e Commerce Nell'Italia Antica Atlante Tematico di Topografia Antica*, Suppl. I, Roma 1995, 273–294.
- Pieri 2005 D. Pieri, *Le commerce du Vin Oriental, A l'Epoque Byzantine (V^e– VIIe siècles)*, *Le Temoignage des Amphores en Gaule*, Paris 2005.
- Pieri 2007 D. Pieri, *Les Centres de Production d'Amphores en Mediterranée Orientale Durant l'Antiquité Tardive: Quelques Remarques*, şurada: M. Bonifay – J. C. Treglia (edd.), *Late Roman Coarse Wares, Cooking. Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2*, Marseille and Arles 13–16 April 2005, Oxford 2007, 611–625 (BAR IntSer 1662).
- Poblome 1999 J. Poblome, *Sagalassos Red Slip Ware: Typology and Chronology*, Turnhout 1999 (Studies in Eastern Mediterranean Archaeology 2).
- Ricci 2007 M. Ricci, *Elaiussa Sebaste: Context, Production & Commerce*, şurada: B. Böhlendorf-Arslan – A. O. Uysal (edd.), *Çanak, Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in Mediterranean Archaeological Contexts, Proceedings of the First International Symposium an Late Antique, Byzantine, Seljuk and Otoman Pottery and Tiles Archaeological Context*, Çanakkale 1–3 June 2005, Istanbul 2007, 169–180 (Byzas 7).
- Riley 1975 J. A. Riley, *The Pottery from the First Session of Excavation in the Caesarea Hippodrome*, BASOR 218, 1975, 25–63.
- Riley 1981 J. A. Riley, *The pottery from the cistern 1977.1, 1977.2 and 1977.3.*, şurada: J. H. Humphery (ed.), *Excavations at Carthage 1977*, vol. VI, 1981, 85–124.
- Riley 1982 J. A. Riley, *New Light on Relations between the Eastern Mediterranean and Carthage in the Vandal and Byzantine Periods: the Evidence from the University of Michigan Excavations. Actes Colloque sur la Ceramique Antique Carthage*, Carthage 23–24 Juni 1980, Carthage 1982, 111–122.
- Rodziewicz 1976 M. Rodziewicz, *La ceramique Romaine tardive d'Alexandrie*. Alexandrie I, Varşova 1976.
- Schneider 2008 E. E. Schneider, *Elaiussa Sebaste: A Port City Between East West*, İstanbul 2008.
- Sazanov 1999 A. Sazanov, *Les Amphores "La 1 Carthage" Dans la Region de la Mer Noire*, şurada: Y. Garlan (ed.), *Production et Commerce des Amphores Anciennes en mer Noire (İstanbul 25–28 Mai 1994)*, Aix-en-Provence 1999, 265–279.
- Şenol 2000 A. K. Şenol, *İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura, Balık ve Sos Ticareti, İzmir 2000 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*.
- Şenol 2003a A. K. Şenol, *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara 2003.
- Şenol 2003b A. K. Şenol, *The Amphoras from the Bridge Excavations, Gabbari Sector 2*, şurada: J. Y. Empereur – M. D. Nenna (edd.), *Nécropolis 2*, Kahire 2003, 191–211 (Etudes Alexandrines 7).
- Şenol 2008 A. K. Şenol, *Cilician Commercial Relations with Egypt due to the New Evidence of Amphora Finds, Olba 16*, 2008, 109–131.
- Şenol 2009 A. K. Şenol (ed.), *AETAM (Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi)'da Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaret İzleri, Silifke 2009*.
- Tekocak 2006 M. Tekocak, *Kelenderis Roma Çağı Seramiği, Konya 2006 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*.
- Ünal – Girginer 2007 A. Ünal – K. S. Girginer, *Kilikya-Çukurova: İlkçağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikia'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, İstanbul 2007.
- Wannagat 2006 D. Wannagat, *Neue Forschungen in Uzuncaburç 2001–2004*, AA 2005/1, 2006, 117–165.
- Williams 1989 C. Williams, *Anemurium. The Roman and Early Byzantine Pottery*, Toronto 1989.

Harita 1

Harita 2

Res. 1

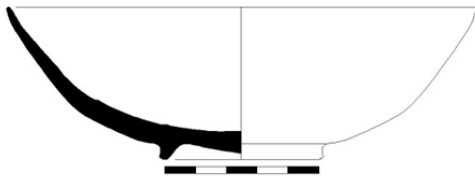
Res. 2

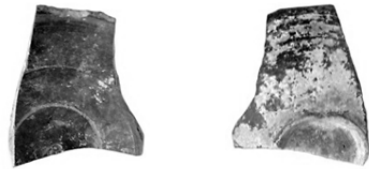
1

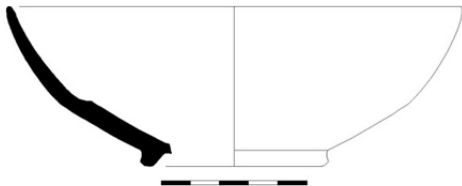
1a-b

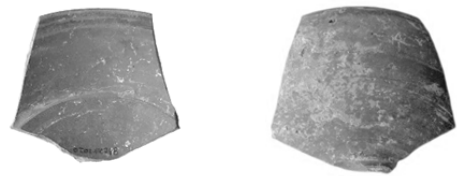
2

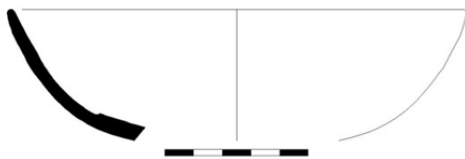
2a-b

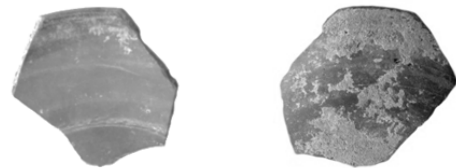
3

3a-b

4

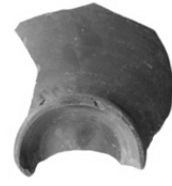
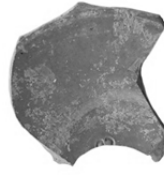
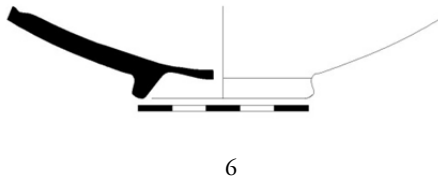
4a-b

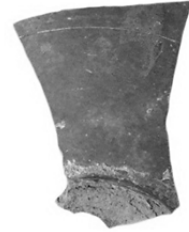
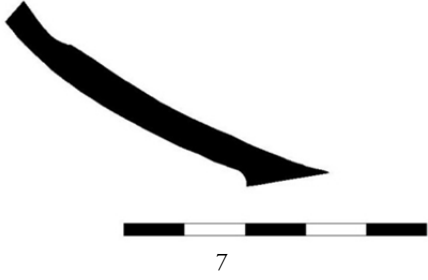
5

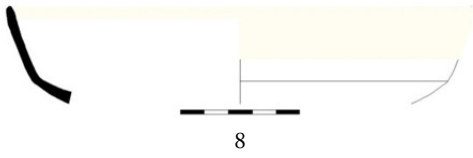
5a-b

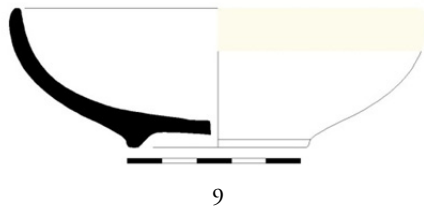
6a-b

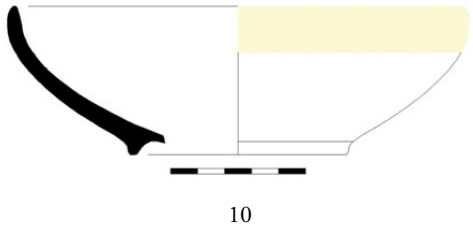
7a-b

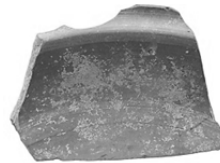
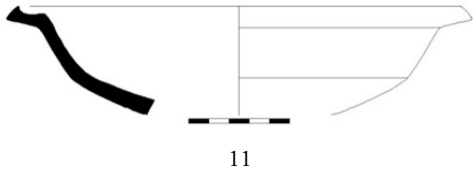
8a-b

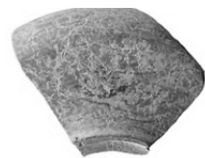
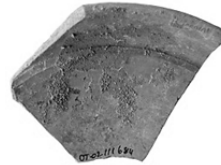
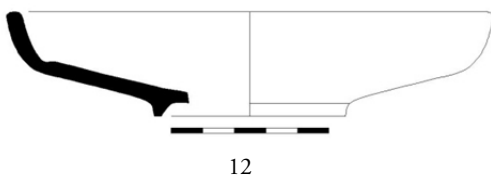
9a-b

10a-b

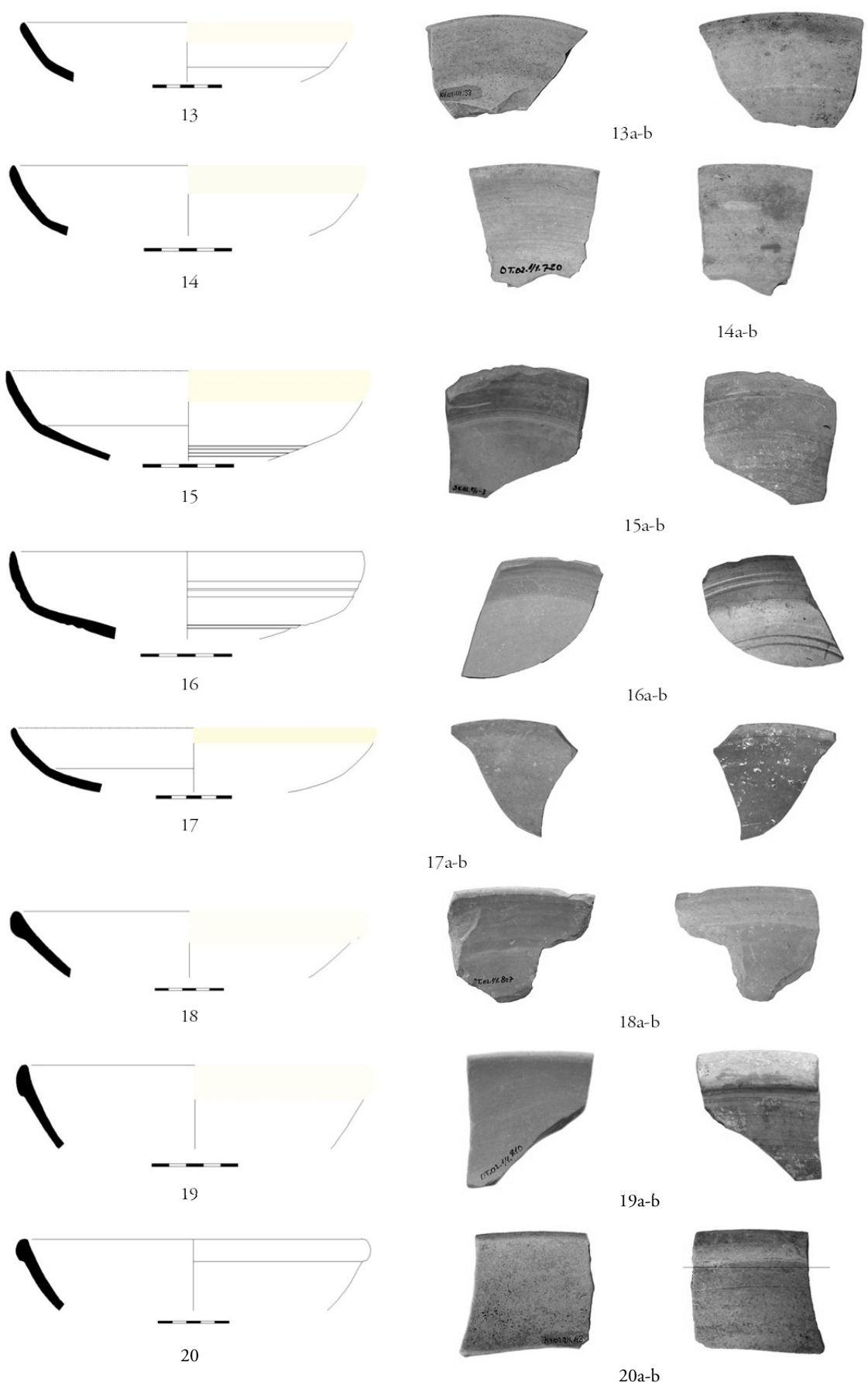

11a-b

12a-b

21

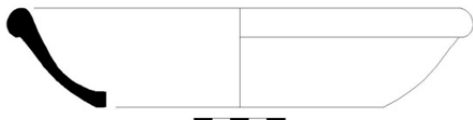
21a-b

22

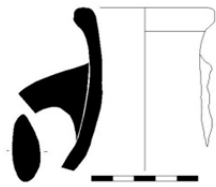
22a-b

23

23a-b

24

24a

25

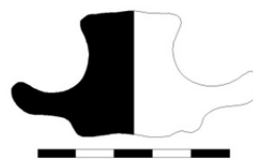
25a-b

26

26a-b

27

27a